

УДК 364.442-055.26+364.09

DOI 10.31499/2618-0715.2(15).2025.343689

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННЯХ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ (РЕЦЕНЗІЯ НА КОЛЕКТИВНУ МОНОГРАФІЮ «ПЕРСОНАЛІЇ В ІСТОРІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ»)

**Персоналії в історії професійної соціальної роботи : колект. моногр. /
Т. Семигіна, Н. Коляда, О. Кравченко та ін. ; МОН України, Уманський держ.
пед. ун-т імені Павла Тичини. Київ: ЦП «Компринт», 2024. 332 с.**

Петренко Оксана, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання, Рівненський державний гуманітарний університет.

ORCID: 0000-0001-6906-3542

E-mail: oksana.petrenko@rshu.edu.ua

Колективна монографія «Персоналії в історії соціальної роботи» висвітлює еволюцію жіночої та чоловічої репрезентації в історії інституалізації соціальної роботи як професійного виду діяльності, а також вивчення та узагальнення досвіду видатних жінок і чоловіків, які зробили значний внесок у цій сфері, здійснюючи перші спроби теоретичних підходів до соціальної роботи та ініціюючи відповідні практики в Україні.

Колективна монографія буде корисною для здобувачів вищої освіти, викладачів, педагогічних працівників, соціальних педагогів, соціальних працівників, практичних психологів, громадських діячів.

Ключові слова: гендерний підхід, соціальна робота, дослідження, персоналія, історія соціальної роботи.

GENDER APPROACH IN SOCIAL WORK RESEARCH (A REVIEW OF THE COLLECTIVE MONOGRAPH «PERSONALITIES IN THE HISTORY OF SOCIAL WORK»)

Petrenko Oksana, Doctor of Sciences (in Pedagogy), Professor, Head at the Department of Theory and Methods of Education, Rivne State University for the Humanities.

ORCID: 0000-0001-6906-3542

E-mail: oksana.petrenko@rshu.edu.ua

The collective monograph "Personalities in the History of Social Work" highlights the evolution of female and male representation in the history of the institutionalization of social work as a professional activity. It also explores and summarizes the contributions of prominent women and men who made significant impacts in this field by initiating the first theoretical approaches to social work and launching relevant practices in Ukraine.

The monograph will be useful for higher education students, lecturers, educators, social pedagogues, social workers, practicing psychologists, and public figures.

Keywords: gender approach, social work, research, personality, history of social work.

Гендерний центр Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини реалізує науковий проєкт з написання колективної монографії. Мета праці – висвітлення еволюції і простеження динаміки репрезентації ролі особистості в історії

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

інституалізації соціальної роботи як професійного виду діяльності в країнах Західної Європи та США; вивчення та узагальнення досвіду видатних жінок та чоловіків, які здійснили значний внесок у цій сфері, здійснюючи перші спроби теоретичних підходів до соціальної роботи та ініціюючи відповідні практики (як за кордоном, так і в Україні).

Орієнтовна тематика монографії:

1. Феміністична соціальна робота.
2. Історія соціальної роботи: міжнародна та національна.
3. Роль особистості в інституалізації соціальної роботи, діяльності сучасних закладів соціальної сфери, розвитку наукових шкіл соціальної роботи.
4. Становлення та розвиток гендерних центрів у закладах вищої освіти.
5. Державний та недержавний сектори у соціальній сфері: гендерний підхід.

У 2018 р. видано перший том монографії *«Жінки в історії соціальної роботи»*. Монографія складається з розділів: перший розділ «Меценатки часів княжої та козацької доби»; другий розділ «Благодійність жінок крізь призму освітнього та літературного процесу XIX – початку XX ст.»; третій розділ «Роль жінок-волинянок у розвитку освіти в Україні (середина XVI – кінець XVIII століття)»; четвертий розділ «Вирішення соціальних питань на сторінках жіночої преси (кінець XIX – перша третина XX ст.)»; п'ятий розділ «Роль жінки в інституалізації соціальної роботи України в умовах трансформації»: Марія Фішер-Слиж, Алла Капська, Людмила Кучма, Людмила Міщик, Віра Поліщук, Ірина Зверева, Катерина Кольченко, Галина Кучер, Людмила Смоляр, Ольга Безпалько, Тетяна Семигіна, Олена Пінчук.

У 2020 р. видано другий том колективної монографії *«Жінки в історії професійної соціальної роботи: від XIX століття і до сьогодення»*. Структура видання: перший розділ – «Роль жінки в історії інституалізації соціальної роботи як професійного виду діяльності зарубіжжям (від початку XX століття і до сьогодення)»: Єлизавета Фрай, Берта фон Зутнер, Джейн Адамс, Мері Річмонд, Алісе Соломон, Олександра Коллонтай, Карен Хорні, Хелен Перлман, Сімона де Бовуар, Ірена Сендлер, Лена Домінеллі, Малала Юсуфзай, другий – «Діяльність майданчиків з організації виховання дітей дошкільного віку у контексті розширення можливостей залучення жінок до продуктивної праці у сфері виробництва у період кінця XIX – початку XX ст. на території України», третій – «Вірні дочки вітчизни: українські жінки та дівчата в горнилі Другої світової війни», четвертий – «Перші спроби теоретичних підходів до соціальної роботи та інноваційні практики жінок України (кінець XX – початок XXI століття)»: Валентина Довженко, Галина Лактіонова, Галина Постолук, Галина Скіпальська, Лариса Кобелянська, Людмила Порохняк-Гановська, [Марта Богачевська-Хом'як](#), Олена Масалітіна, Олена Масалітіна, Орися Сушко, Ірина Пеша, Раїса Кравченко, Світлана Толстоухова, Тетяна Шаповалова, Алла Ярошенко

У 2022 р. підготовлено третій том монографії за назвою *«Жінки в історії професійної соціальної роботи: від XIX століття і до сьогодення»*, що має за мету висвітлити внесок чоловіків і жінок у становлення і розвиток соціальної роботи як в Україні, так і зарубіжжям. Видання містить розділи: перший розділ «Розвиток в Україні гендерної складової соціальної», другий – «Роль жінки у становленні соціальної роботи та суспільної взаємодопомоги»: Валентина Бондаровська, Ен Гартман, Анна Кісіль, Наталія Коляда, Оксана Кравченко, Ірина Куровицька, Голда Меїр, Маргарет Мід, Флоренс Найтінгейл, Наталія Паніна, Еммелін Панкгерст, Роза Паркс, Гелена Радлінська, Ольга

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

Расказова, Алісе Саломон, Ебігейл Сміт Адамс, Діана Френсіс Спенсер, Аніс Хідайях, Ейлін Янгхазбанд; третій розділ «Унесок Мері і Джона даунів у гуманізацію ставлення до осіб з ментальними порушеннями», четвертий розділ «Суфражистський рух у Великій Британії: із історії зародження та становлення».

Четвертий том вийшов у 2023 році під назвою *«Персоналії в історії професійної соціальної роботи»* з метою висвітлення внеску чоловіків і жінок у становлення і розвиток соціальної роботи як в Україні, так і за рубежом. У виданні представлено розділи: «Флоренс Холліс (1907–1987), фундаторка психосоціального підходу у соціальній роботі», «Девід Елліот Кабрера – солдат доброти», «Формування системи централізованої гуманітарної допомоги під час Кримської війни (1853–1856); «Історія соціальної роботи на тлі Голокосту: організації та люди», «Гендерні аспекти молодіжної політики в Україні», «Головне управління Пенсійного фонду України в Черкаській області: статистичні дані», «Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради: від витоків до сьогодення», «Жіноча освіта ХІХ – початку ХХ століття», «Громадські організації людей з інвалідністю в Україні: становлення і розвиток крізь призму діяльності Каштана Сергія Миколайовича», «Гендерні аспекти сучасної соціальної роботи: політика, практика та освіта».

У 2024 році підготовлено п'ятий том колективної монографії *«Роль персоналії в історії професійної соціальної роботи»*, яка висвітлює еволюцію жіночої та чоловічої репрезентації в історії інституалізації соціальної роботи як професійного виду діяльності, а також вивчення та узагальнення досвіду видатних жінок і чоловіків, які зробили значний внесок у цій сфері, здійснюючи перші спроби теоретичних підходів до соціальної роботи та ініціюючи відповідні практики в Україні.

Зміст видання: «Внесок Річарда Кебота (1868-1939) у розвиток соціальної роботи в охороні здоров'я», «Феміністична соціальна робота: дослідницький вимір», «Міжнародний досвід підготовки докторів філософії з соціальної роботи: традиції та новації», Панок Віталій Григорович – організатор та директор Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПНУ», «Сара Брідлав (Мадам Сі Джей Вокер)», «Роль держави в соціальній реінтеграції ветеранів засобами цифровізації: гендерний підхід», «Надія Віталіївна Суровцова – перша докторка філософії в Україні з Умані», «До історії Українського Товариства Червоного Хреста», «Діяльність центрів комплексної реабілітації дітей з інвалідністю: теорія і практика», «Карл Ренс Роджерс».

Водночас, до історії соціальної роботи ми звертаємось не лише заради самої історії, а й для глибшого усвідомлення сучасного стану і проблем соціального благополуччя, для прогностичного передбачення тенденцій і шляхів їх розвитку в майбутньому. Водночас це дає змогу об'єктивно відтворювати минуле, адекватно сприймати теперішнє і свідомо прогнозувати майбутнє.

Зазначене вище підтверджує незаперечну актуальність рецензованої монографії, зміст якої ґрунтується на гендерному підході. Саме гендерні дослідження дають змогу поглибити розуміння сутності соціальної роботи, актуалізувати внесок жінок та чоловіків у її розвиток, завдяки розкриттю історії соціальної роботи. Крім цього набуває нової сутності і відповідного сучасного розкриття проблема співвідношення ролі жінки і чоловіка, їх взаємодії в історичній ретроспективі, що дає змогу схарактеризувати непростий шлях становлення рівноправ'я між чоловіком і жінкою. Саме застосування

гендерного підходу в історичному контексті передбачає розкриття ролі діалогу статей у реконструкції історичного розвитку соціальної роботи з врахуванням форм їх взаємодії та взаємодоповнення. Відтак, завдяки цьому актуалізується розуміння загального і специфічного, соціального і індивідуального, подібного і відмінного в еволюції духовного світу чоловіка та жінки.

Зміст колективної монографії дає змогу зробити висновок, що здобутки біографістики доповнюють живим змістом сторінки інституалізації соціальної роботи від благодійності до професійного виду діяльності, дають змогу виявити те унікальне, особистісне, духовне, що несла в собі кожна жіноча персоналія.

Колективна монографія буде корисною для здобувачів вищої освіти, викладачів, педагогічних працівників, соціальних педагогів, соціальних працівників, практичних психологів, громадських діячів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Жінки в історії професійної соціальної роботи: від XIX століття – до сьогодення* : кол. моногр. / Т. В. Семигіна та ін. ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Сочінський М. М., 2022. 222 с.
2. *Жінки в історії професійної соціальної роботи: від XIX століття – до сьогодення* : кол. моногр. / Т. Семигіна та ін. ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Київ : Компринт, 2022. 220 с.
3. *Педагогічне краєзнавство крізь призму історико-культурних явищ та процесів в Україні* : кол. моногр. / І. Албул та ін. ; наук. ред. Н. М. Коляда ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Компринт, 2022. 332 с.
4. *Персоналія в історії професійної соціальної роботи* : колект. моногр. / Т. Семигіна, Н. Коляда, О. Кравченко та ін. ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Київ: ЦП «Компринт», 2023.
5. *Персоналія в історії професійної соціальної роботи* : колект. моногр. / Т. Семигіна, Н. Коляда, О. Кравченко та ін. ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Київ: ЦП «Компринт», 2024.
6. Кравченко О.О., Войтовська А.І. Формування гендерної компетентності у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників. *Social Work and Education*, 2023, Вип. 11(1), С. 41–61. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.24.1.4>

REFERENCES

1. Semyhina, T. V., et al. (2022). *Women in the history of professional social work: From the 19th century to the present* (Collective monograph). Uman: Sochynskyi M. M. [Ministry of Education and Science of Ukraine, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University].
2. Semyhina, T., et al. (2022). *Women in the history of professional social work: From the 19th century to the present* (Collective monograph). Kyiv: Komprint [Ministry of Education and Science of Ukraine, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University].
3. Albul, I., et al. (2022). *Pedagogical regional studies through the prism of historical and cultural phenomena and processes in Ukraine* (Collective monograph; N. M. Koliada, Ed.). Uman: Komprint [Ministry of Education and Science of Ukraine, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University].
4. Semyhina, T., Koliada, N., Kravchenko, O., et al. (2023). *Personality in the history of professional social work* (Collective monograph). Kyiv: TsP "Komprint" [Ministry of Education and Science of Ukraine, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University].
5. Semyhina, T., Koliada, N., Kravchenko, O., et al. (2024). *Personality in the history of professional social work* (Collective monograph). Kyiv: TsP "Komprint" [Ministry of Education and Science of Ukraine, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University].
6. Kravchenko, O. O., & Voitovska, A. I. (2023). Formation of gender competence in the process of training future social workers. *Social Work and Education*, 11(1), 41–61. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.24.1.4>